

Thoreaus fågeldagbok – vetenskap i livet

Litteratur: Henry David Thoreau, *Fågeldagbok: Anteckningar om fåglar och natur*, övers. Lennart Nilsson Lund: Ellerströms (2010).

Fågeldagbok är en samling utdrag, hämtade ur Thoreaus dagböcker, som berör olika fågelarter. En exploatering av ett postumt författarskap om man så vill, eller en hjälp till dem som inte orkar läsa 25 års tättskrivna dagboksanteckningar.

Fågeldagbok vänder sig inte nödvändigtvis till ornitologen. Läsaren får inte lära sig mycket om fågelarter. Visserligen ger översättare **Lennart Nilsson** inför varje kapitel en kort beskrivning av arten och hur dåtidens ornitologi förhåller sig till modern taxonomi. Eftersom de flesta beskrivna arter inte alls finns i Europa ges här den europeiska läsaren en ingång till nordamerikanska fågelarter, men bara som en förklaring av vilket slags fågel vi har att göra med snarare än en heltäckande beskrivning av arten. Vissa kapitel får idag ett ve-modigt skimmer. Till exempel kapitlet om vandringsduvan som på Thoreaus tid fortfarande häckade i miljontals i New England, men som sextio år senare var helt utdöd på grund av avskogning och jakt.

Ornitologin på Thoreaus tid var fortfarande i sin linda; Thoreau själv köpte sin första kikare först efter flera år av vandrande i skogen. Thoreau beskriver sina möten med fåglar snarare än fåglarna själva, därför gör det inte så mycket att de flesta arter som beskrivs inte finns i Europa. Inte desto mindre hade Thoreau koll på det senaste inom ornitologin. Han refererar till **Alexander Wilsons** banbrytande verk *American Ornithology*. Gravyer och planscher från samma verk används också för att illustrera *Fågeldagbok*. Men det är Thoreaus kärlek till och hänförelse inför naturen som är bokens bestående värde och som gör den läsvärd även för den mer allmänt naturintresserade. Thoreau beskriver många fascinerande möten med fåglar (som när han fångar en uggla med sina bara händer och tar hem den för observation). Han delar också med sig av sina tankar om naturen:

”För att få uppleva det vilda måste man ge sig ut i vilt väder. När det blåser och regnar och människor håller sig inomhus, då måste den som älskar Naturen ge sig ut.”

och:

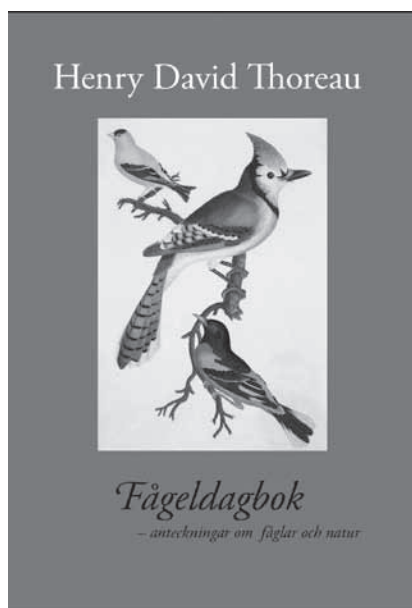
”Hur länge kan vi inte ha betraktat ett visst landskap och tänkt att vi har sett det och känner det väl, när till sist en fågel eller ett fyrfota djur kommer och tar det i besittning

rakt framför ögonen på oss och skänker det en helt ny karaktär.”

Thoreau hade ett väldigt nära förhållande till naturen, han levde i den. Hans blick var inte den utomstående betraktarens. Det kan diskuteras om det Thoreau gjorde kan sorteras under vetenskap eller om han bara beskrev sitt liv. *Fågeldagbok* kan få det att verka som att Thoreau gjorde systematiska studier av fåglar, men fågelstudierna är en del av dagböckerna precis som annat han tänkte och gjorde.

De var helt enkelt en del av livet. Samtidigt levde Thoreau i kategoriseringens tidevarv, då naturvetenskapen framför allt sysslade med insamling och observation, den tid då de naturhistoriska museerna byggde upp sina samlingar. I det perspektivet var Thoreau precis rätt i tiden. Dåtidens ornitologi observerade arter och kartlade släktskap mellan arter utifrån utseende och beteendemönster. Dagens ornitologi är en annan sak, nu är de tekniska hjälpmedlen fler. Kraftfulla kikare underlättar observationer, GPS-sändare kartlägger flyttmönster och det senaste inom genetik förändrar artuppdeleningen.

Även på ett mer allmänt plan skiljer sig Thoreau från dagens friluftsmänniskor. Idag är friluftsliv till stor del prestationsinriktat, där prestationen mycket handlar om att betvinga naturen. Räkandet av tid, höjdmeter och tillryggalagda kilometer för snarare tankarna till idrott än till naturliv, där naturen fungerar som fond för prestationerna. Naturligtvis var naturen mer lättillgänglig för Thoreau än för de flesta av oss idag, och det förklarar en del, men jag inbillar mig att det också fanns människor i 1850-talets New England med en rent instrumentell syn på naturen, naturen som ett förråd där till exempel mat eller ved kunde hämtas. *Fågeldagbok* kan ge oss ett nytt sätt att se på naturen, i kontrast till det instrumentella, samt få läsaren att vilja skåda fåglar på den amerikanska östkusten.

Gustav Strandberg är forskare vid Rossby Centre, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI).